

U.1978.901/2H

H. D. 13. oktober 1978 i sag I 30/1977

Danske Dagblades Udgeverforening som mandatar for A/S Herning Folkeblad og A/S Dagbladet Politiken (adv. Thylstrup)

mod

Dansk Journalistforbund som mandatar for journalist Jens Møller (adv. Jens Buhl).

902

Immaterialret 1.3 Presse og radio 1

Journalists ophavsret til avisartikel ikke overgået i videre omfang end nødvendigt for avisens sædvanlige virksomhed.

En journalist J, der var ansat hos et dagblad P, måtte efter sin ansættelseskontrakt (normalkontrakt) § 1 bl. a. ikke i kontraktens løbetid virke ved noget med P konkurrerende foretagende eller i nogen henseende stå et sådant foretagende bi med råd eller dåd. Et provinsdagblad H bragte uden tilladelse en af J skreven artikel dagen efter dens fremkomst i P. Under en i den anledning af J mod H anlagt sag, hvori P indtrådte som hovedintervenient, blev H tilpligtet at betale en erstatning på 300 kr., men der opstod herefter tvist mellem J og P om, hvem af dem erstatningen tilkom. Det antoges, at J's ophavsret ikke på grund af hans ansættelsesforhold ved P var overgået til P i videre omfang end nødvendigt af hensyn til sædvanlige virksomhed. Han fandtes herefter ikke at være afskåret fra at påtale krænkelsen og oppebære erstatningen for det uberettigede eftertryk af artiklen. Kontraktens § 1 fandtes i den foreliggende situation, hvor der ikke var tale om en overdragelse af artiklen, ikke at være afgørende for sagens udfald.

[1]

Herning by- og herredsrets dom 14. oktober 1975 (3. afd.).

Sagsøgeren under denne sag, journalist Jens Møller, blev ved kontrakt af 3. november 1970 ansat hos A/S Dagbladet Politiken.

Kontrakten blev udfærdiget på en blanket, i hvis faste tekst blandt andet fandtes følgende bestemmelse:

»1. Medarbejderen må ikke, så længe nærværende kontrakt løber, virke ved noget med A/S Dagbladet Politiken konkurrerende foretagende eller i nogen henseende stå et sådant foretagende bi med råd eller dåd. Det er ligeledes en forudsætning, at medarbejderen ikke påtager sig nogen journalistisk opgave eller andet lønnet arbejde uden for bladet, herunder også virksomhed i radio og TV, medmindre der i forvejen er givet meddelelse til chefredaktionen. Skriftligt samtykke kræves, hvis opgaven er af mere vidtrækkende karakter.«

Søndag den 1. oktober 1972 fandtes i Politiken en artikel skrevet af sagsøgeren.

Artiklens overskrift, der var udført med store og »fedede« typer, var:

»Det går bare ikke.«

Herunder anførtes inden angivelsen af artiklens ophavsmand med fremhævede typer følgende:

»Uansvarligt at gøre grønlandske kvinder til syersker i Herning, siger tekstilfabrikant, selv om det efter officiel opfattelse går over forventning.«

Selve artiklens indhold var som følger:

»Ansættelsen af 19 grønlandske kvinder i tekstilindustrien i Herning har været en så stor succes, at tekstilindustrien står parat med et ønske om yderligere 100 piger. Foreløbig er arbejdsformidlingen gået med til 10 mere, fordi man også her finder, at forsøget med de 19 er en succes. Den officielle succes-opfattelse er i modstrid med de faktiske

forhold, der af fabrikant Aage Damgaard karakteriseres således: »Det går ad Pommern til«.

Den opfattelse er der ingen dækning for hos arbejdsformidlingen og Jydsk Fabrikantforening for Tricotage, Textil og Beklædning.

Men en af de fabrikanter, der beskæftiger grønlandske piger, Aage Damgaard, Angli, siger:

- Vi har her hos os været indstillet på et eksperiment, og det har været dyrt både for os og for samfundet, og jeg må sige, at den erfaring, vi har gjort, appellerer ikke til gentagelse, idet man vist roligt kan sige at det hverken er godt for dem eller os.

- Jeg har megen sympati for det livsmønster, grønlænderne repræsenterer. Det lader sig blot ikke realisere her. Jeg mener, vi alvorligt må overveje, om det er rimeligt at kaste de mennesker så hovedkuls ud i en effektiv industri. Jeg tror det ikke. Det er brutalt at presse dem ind i syddanskernes ræs, som vi gør det her. Det er simpelt hen uansvarligt.

- Jeg mener, at skal der hentes flere hertil, må vi anlægge et medmenneskeligt syn på dem og ikke tage flere ad gangen, end de som gæster kan optages i private hjem de første måneder. Jeg har erfaring for, at den slags er til stor glæde for både hjemmene og deres gæster. Men man må erkende, at det ikke er alle hjem, der kan magte det.« - - -

»Dårlig løsning.

Finn Frey, rationaliseringskonsulent m. v. i Beklædningsindustriens Sammenslutning: - Jeg synes, det er en dårlig løsning at hente grønlænderne. Det næste vil så være, at man går helt ud til de allermest primitive samfund for at få nogle mennesker, der er så socialt lavtstående, at de passer ind i det system, vi har i Hammerum Herred. Når man ikke kan få syersker, er det fordi arbejdet ikke er spændende nok. Hele tidsstudiesystemet gør at man ikke giver folk udfoldelsesmuligheder. Jeg tror, man kan opnå meget, hvis man i stedet ofrer noget på at give syerskerne kendskab til f. eks. økonomi og metodestudier og giver dem mulighed for at få indflydelse på deres eget arbejde.«

903

- - -

»Overskud.

Arbejdsformidlingschefen: - Vi må erkende, at der på årsbasis er et overskud af kvindelig arbejdskraft, fordi der opstår ledighed i forbindelse med kollektionsskift. Desuden går der flere tusinde ledige på grund af lang julelukning, nogle steder 14 dage. Men det problem løses jo nu med de fire ugers ferie, hvor det er lovbundet, at den sidste uge skal lægges mellem jul og nytår.

Hvad har det langtidssigtede formål været med at tage grønlandske piger til Danmark?

Arbejdsformidlingschefen: - Det betragtes som et led i en uddannelse i forbindelse med, at beskæftigelsessituationen er meget dårlig i Grønland.

Kan man ikke frygte, at situationen vil være endnu mere udsigtsløs, når grønlænderne vender hjem, fordi de i mellemtiden har vænnet sig til et miljø, der er vidt forskelligt fra det grønlandske?

Der kan vi kun håbe. Det er vort ønske, at vi efterhånden kan få uddannet en stab af industrisyersker, som kan blive beskæftiget i Grønland i en tekstil- eller konfektionsindustri.

- Hvordan?

- Det er ikke utænkeligt, at nogle af de kvinder, vi har fået herved, vil kunne starte en produktion på en systue i Grønland. De 570 virksomheder, vi har her, beskæftiger i snit syv medarbejdere.

Stort skridt.

- Er der fra Grønlandsministeriets side planer om at starte en tekstilindustri i Grønland?

Nej. Men vi vil gerne motivere til at lægge tekstilindustrier i Grønland. Vi har haft held til at få industrier til at lave satellitfabrikker i de områder af Ringkøbing Amt, hvor der var en arbejdskraftreserve. Men derfra er der et stort skridt til Grønland, det skal straks erkendes.« - - -

Den 2. oktober 1972 indrykkedes i Herning Folkeblad følgende artikel:

»Tror ikke, det er den rette vej at hente grønlandske piger til den danske industri, siger Grønlænderforeningens formand.

Formanden for Grønlænderforeningen i København, indkøbschef Ansgar Olsen, fremsatte i aftes i Radioavisen en advarsel mod at hente flere grønlandere til den danske industri. Jeg tror ikke, det er den rette vej frem, sagde han. Når fremmede er kommet ind i andre samfund uden at have den uddannelsesmæssige baggrund, er de altid endt på den nederste del af den sociale rangstige, sagde Grønlænderforeningens formand. Det sker også når vi henter grønlandere til Danmark, og det er synd for dem.

Formanden blev spurgt, hvor mange grønlandere, der kommer i vanskeligheder, når de er kommet til Danmark og oplyste i sit svar, at det sociale rådgivnings-center i København har henvendelse fra 10-15 pct. af dem. Det drejer sig om problemer fra de mest alvorlige til småting, men han fandt alligevel procenten temmelig høj.

- hvorfor er der så mange unge grønlandere, der vil her til Danmark?
- Det hænger nok sammen med de dårlige uddannelsesvilkår i Grønland og den kendsgerning, at unge også i Grønland gerne vil væk fra småsamfundene, på samme måde som unge i Danmark vil det. Og i Grønland er de fleste bebyggelser at sammenligne med de småsamfund, man har i de tyndest befolkede egne i Danmark.

- Rejser grønlanderne herved uden oplysninger?
- Der gøres sikkert ikke nok for at informere dem. De tror, de kommer til et samfund i overflod og meget bedre end deres eget.

- Nu er der tale om at hente flere unge grønlandere herved, f. eks. 100 piger mere til tekstilindustrien i Hammerum herred.

- Jeg tror, at man fra politisk hold har søgt at tilsløre den arbejdsløshed, der er på Grønland, og jeg tror ikke, det er den rette vej at flytte den grønlandske arbejdskraft til Syddanmark. Erfaringen har altid vist, at når fremmede er indplaceret i nye samfund uden at have den fornødne uddannelsesmæssige baggrund, er de altid blevet placeret på det nederste trin af den sociale rangstige. Og det er synd for grønlanderne.

»Det går ad Pommern til«

Udtalelserne blev fremsat på baggrund af, at de grønlandske piger, som er hentet til tekstilindustrien i Hammerum Herred, fortsat er godt stof i den københavnske presse. Således beskæftigede Søndags-Politiken sig med dem i en stor artikel, hvori bl. a. fabrikant Aage Damgaard sagde, at det går ad Pommern til«. Han udtalte:

- Vi har her hos os været indstillet på et eksperiment, og det har været dyrt både for os og for samfundet, og jeg må sige, at den erfaring, vi har gjort, appellerer ikke til gentagelse, idet man vist roligt kan sige, at det hverken er godt for dem eller os.

- Jeg har megen sympati for det livsmønster, grønlanderne repræsenterer. Det lader sig blot ikke realisere her. Jeg mener, vi alvorligt må overveje, om det er rimeligt at kaste de mennesker så hovedkuls ud i en effektiv industri. Jeg tror det ikke. Det er brutalt at presse dem ind i syddanskernes ræs som vi gør det her. Det er simpelthen uansvarligt.

- Jeg mener, at skal der hentes flere hertil, må vi anlægge et medmenneskeligt syn på dem og ikke tage flere ad gangen, end de som gæster kan optages i private hjem de første måneder. Jeg har

904

erfaring for, at den slags er til stor glæde for både hjemmene og deres gæster. Men man må erkende, at det ikke er alle hjem, der kan magte det.

Finn Frey, rationaliseringskonsulent m. v. i Beklædningsindustriens Sammenslutning sagde: - Jeg synes, det er en dårlig løsning at hente grønlandere. Det næste vil så være, at man går helt ud til de allermest primitive samfund for at få nogle mennesker, der er så socialt lavtstående, at de passer ind i det system, vi har i Hammerum Herred.

Endelig sagde arbejdsformidlingschef K. S. Blunch, at det er et stærkt ønske, at vi efterhånden kan få uddannet en stab af industrisyersker, som kan blive beskæftiget i Grønland i en tekstil eller konfektionsindustri.

- Hvordan?

- Det er ikke utænkeligt, at nogle af de kvinder, vi har fået herved, vil kunne starte en produktion på en systue i Grønland. De 570 virksomheder, vi har her, beskæftiger i snit syv medarbejdere.

- Er der fra Grønlandsministeriets side planer om at starte en tekstilindustri i Grønland?

- Nej. Men vi vil gerne motivere til at lægge tekstilindustrier i Grønland. Vi har haft held til at få industrier til at lave satellitfabrikker i de områder af Ringkøbing Amt, hvor der var en arbejdsreserve. Men derfra er der et stort skridt til Grønland, det skal straks erkendes.«

Samme dag tilskrev sagsøgeren den hos de sagsøgte ansatte chefredaktør, Mogens Bendixen, således:

»Jeg skal hermed påpege, at Herning Folkeblad i sin artikel »Tror ikke, det er den rette vej« mandag den 2. oktober side 6 groft krænkter min ophavsret til en artikel i Politiken søndag den 1. oktober. I sin citering fra artiklen går Herning Folkeblad langt ud over reglerne for god presseskik, og jeg må derfor forlange et honorar på kr. 300,00.«

Da det i brevet indeholdte krav blev afvist, har Dansk Journalistforbund som mandatar for sagsøgeren under denne ved stævning af 7. marts 1975 anlagte sag påstået de sagsøgte, A/S Herning Folkeblad, Herning, tilpligtet at betale 300 kr. med renter 2% p. a. over Nationalbankens til enhver tid gældende diskonto fra stævningens dato.

Til begrundelse for sin påstand har sagsøgeren anført, at gengivelsen i den nævnte artikel i Herning Folkeblad af dele af sagsøgerens artikel i Politiken er en krænkelse af sagsøgerens ophavsret. Særligt anfører han, at denne er krænkert også derved, at hans navn ikke er blevet nævnt i forbindelse med artiklen.

De sagsøgte, der erkender, at der foreligger en krænkelse for så vidt angår undladelsen af at nævne sagsøgerens navn, har for så vidt påstået frifindelse, idet de gør gældende, at sagsøgeren ikke har lidt noget tab.

Iøvrigt gør de gældende i første række, at den skete gengivelse af sagsøgerens artikel ikke går ud over den i Ophavsretslovens § 14 hjemlede ret til at citere, og i anden række, at ophavsretten til artiklen i Politiken tilkommer dette blad således at forstå, at dette blad og ikke sagsøgeren er berettiget til at tillade andre blade at citere artiklen.

A/S Dagbladet Politiken er indtrådt i sagen som hovedintervenient med påstand om, at sagsøgeren tilpligtes at anerkende, at ophavsretten tilkommer dette blad i det foran anførte omfang.

Til begrundelse herfor har hovedintervenienterne anført, at denne ophavsret tilkommer dem dels i medfør af gældende ophavsretlige regler, dels i medfør af den foran citerede § 1 i sagsøgerens ansættelseskontrakt.

Overfor denne påstand har sagsøgeren påstået frifindelse.

Udover det af ham foran anførte har han gjort gældende, at der ikke ved den nævnte kontrakt er sket nogen indskrænkning i hans ophavsretlige stilling.

Under sagen har den hos de sagsøgte ansatte chefredaktør Mogens Bendixen som vidne forklaret, at diskussionen om de kvindelige grønlandske tekstilarbejdere i Herning gentagne gange var blevet omtalt i Herning Folkeblad, inden Politiken beskæftigede sig med forholdet. Den 1. oktober 1972 hørte vidnet en udsendelse i radioavisen, i hvilken formanden for Grønlænderforeningen i København, Ansgar Olsen, talte om sine landsmænds problemer i Herning. Af denne udsendelse fremgik det, at emnet havde været omtalt i Politiken. Vidnet skaffede sig herefter bladet og udarbejdede den foran citerede artikel i Herning Folkeblad. Dens baggrund var Ansgar Olsens udtalelser og ikke sagsøgerens artikel, af hvilken dele imidlertid naturligt gled ind i helheden. Artiklen blev udarbejdet i hast, og det er forklaringen på, at

vidnet ikke fik nævnt sagsøgerens navn. Han anser artiklen i Herning Folkeblad som et selvstændigt arbejde.

I anledning af det således foreliggende skal retten - idet foreløbig bortses fra spørgsmålet om ret til at citere i medfør af Ophavsretslovens § 14 udtale, at der ikke i det fremkomne - herunder ikke den indgåede kontrakt - findes grundlag for at antage, at sagsøgerens ophavsret til artiklen er overgået til hovedintervenienterne i videre omfang end for så vidt angår disses ret til at gengive den i Politiken og eventuelt genoptrykke den der.

Det bemærkes herved, at Herning Folkeblad ikke kan anses for at være et med Politiken

905

konkurrerende foretagende, samt at § 1 i ansættelseskontrakten hjemler sagsøgeren ret til at påtage sig journalistiske opgaver udenfor bladet, når det ikke drejer sig om et konkurrerende foretagende, og der blot gives meddelelse til chefredaktionen forinden. Da sagsøgerens artikel blot dette vilkår var opfyldt kunne være indrykket i Herning Folkeblad ville han have kunnet tilegne sig vederlaget herfor, hvorfor den omstændighed, at artiklen blev gengivet uden hans samtykke ikke kan bevirke, at et eventuelt erstatningskrav skulle tilkomme hovedintervenienterne, der under de foreliggende omstændigheder ifølge sagens natur ikke kunne kræve nogen forudgående meddelelse fra sagsøgeren.

Retten skal videre udtale, at redaktør Bendixen ved den skete citering findes at være gået ud over den i Ophavsretslovens § 14 hjemlede ret til at citere.

Det bemærkes herved, at artiklen i »Herning Folkeblad« så godt som udelukkende består af referater af radioavisens indslag og sagsøgerens artikel, hvilket sidste referat omtrent udgør halvdelen af artiklen, som derfor bortset fra overskriften synes uden selvstændigt indhold af betydning.

Efter det således anførte findes de sagsøgte at have krænkede sagsøgerens ophavsret, og det må videre antages, at der herved er påført denne et tab, der når tillige henses til den erkendte krænkelse af sagsøgeren ved udeladelsen af dennes navn - passende kan fastsættes til det påstævnte beløb.

Sagsøgerens påstand vil herefter i det hele kunne tages til følge.

De sagsøgte betaler til sagsøgeren i sagsomkostninger 1.000 kr.

Hovedintervenienterne godtgør sagsøgeren i sagsomkostninger 1.000 kr. *Vestre Landsrets dom 25. oktober 1976 (4. afd.)*

(Gjesingfelt, Mikkel Jacobsen, Lind (kst.)).

Den indankede dom er afsagt den 14. oktober 1975 af Herning by- og herredsrets 3. afdeling.

For landsretten har appellanten, A/S Herning Folkeblad, overfor indstævnte, Dansk Journalistforbund som mandatar for journalist Jens Møller, gentaget sin i første instans nedlagte frifindelsespåstand og har endvidere taget bekræftende til genmæle overfor det af appellanten (hovedintervenienten) A/S Dagbladet Politiken for landsretten fremsatte krav, såfremt den nævnte frifindelsespåstand tages til følge.

A/S Dagbladet Politiken påstår under samme forudsætning A/S Herning Folkeblad dømt til at betale 300 kr. samt renter 2% over den officielle diskonto fra den 7. marts 1975.

Indstævnte har påstået dommen stadfæstet.

Efter påstandene og proceduren for landsretten er der nu mellem parterne enighed om, at den i dommen nævnte gengivelse af journalist Jens Møllers artikel går ud over den i ophavsretslovens § 14 hjemlede ret til at citere, og at der i den anledning af A/S Herning Folkeblad skal betales en erstatning på 300 kr. med renter som tilkendt. Tvisten angår herefter alene spørgsmålet om, hvorvidt indstævnte eller A/S Dagbladet Politiken har krav på denne erstatning.

Parterne har for landsretten fremlagt forskellige dokumenter til nærmere belysning af forholdet i ophavsretlig henseende mellem journalister og disses arbejdsgivere.

Der er under domsforhandlingen afgivet forklaring af nedennævnte to vidner.

Chefredaktør Agner Ahm, »Politiken«, har forklaret bl. a., at Jens Møllers ansættelsesforhold nu er ændret i forhold til 1970 med hensyn til løn og ferie m. v. Møller har som sine kolleger pensionsret og længere opsigelsesvarsel end funktionærer i almindelighed. Jens Møller var i 1972 ansat på bladets kontor i Århus og beskæftigede sig med nyhedsstof fra det jyske område, dels af egen drift, dels efter hovedredaktionens direktiver. Vidnet husker ikke, om den i sagen nævnte artikel i Politiken var skrevet efter redaktionens »bestilling«. Vidnet mener bestemt, at Møllers kontrakt ville være til hinder for, at han lovligt kunne sælge den nævnte artikel til et andet blad efter dens optagelse i Politiken. Sådanne salg accepteres ikke af redaktionen. Politiken lægger stor vægt på at være et landsdækkende blad og går derfor også i betydelig grad ind for salg i provinsbyer, bl. a. ved forskellige lokale kampagner. Vidnet anser på denne baggrund Herning Folkeblad og tilsvarende aviser for at være et konkurrerende foretagende.

Direktør Flemming Leth-Larsen, der er direktør i Danske Dagblades Udgiverforening (DDU) har forklaret bl. a. om tilblivelsen af et for landsretten fremlagt, af DDU i 1973 udarbejdet udkast til »Normalkontrakt for journalister«, som i et udvalg forhandles mellem journalisterne og disses arbejdsgivere. Udkastet indeholder bl. a. en sålydende bestemmelse: »Ved trediemands uberettigede krænkelse af et af Ophavsretsloven beskyttet journalistisk produkt tilkommer påtaleretten bladet.« Udvalgets arbejde er endnu ikke afsluttet.

Parterne har for landsretten i det væsentlige gentaget deres procedure i 1. instans vedrørende den del af sagen, der fortsat er genstand for tvist.

Retten skal bemærke:

Der kan ikke ved ansættelseskontrakten anses at være taget stilling til, hvorvidt erstatning for en ophavsretskrænkelser som den foreliggende

906

tilkommer appellanten »Politiken« eller journalist Jens Møller.

Under de foreliggende omstændigheder, hvor såvel vedkommende journalist som hans arbejdsgiver gør krav på erstatning i anledning af krænkelsen, og hvor der mellem disse to parter er enighed om, at kun een af dem skal have erstatning, findes det at måtte anses for bedst stemmende med ophavsretlige principper, at erstatningen tilkendes journalisten. Appellanten A/S Herning Folkeblad vil herefter være at frifinde for det af A/S Dagbladet Politiken rejste krav, medens dommen iøvrigt vil være at stadfæste.

- - -

I sagsomkostninger for landsretten betaler appellanten 1.000 kr. til indstævnte. Iøvrigt betaler ingen af parterne sagsomkostninger til nogen anden part.

Højesterets dom.

Den i denne sag af Vestre Landsret afsagte dom er med Justitsministeriets tilladelse indanket for Højesteret.

I pådømmelsen har deltaget syv dommere: Hvidt, Schaumburg, Thygesen, Urne, P. Christensen, Bangert og Munch.

For Højesteret har appellerterne gentaget deres for landsretten nedlagte påstande.

Indstævnte har påstået stadfæstelse.

For landsretten og Højesteret drejer sagen sig alene om, hvorvidt det er journalist Jens Møller eller Politiken, der bør have erstatningen på 300 kr. fra Herning Folkeblad i anledning af, at bladet uretmæssigt har bragt Jens Møllers artikel dagen efter dens fremkomst i Politiken.

Der er til brug for Højesteret afgivet nye forklaringer og tilvejebragt yderligere oplysninger.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang journalisterne ophavsret overgår til arbejdsgiverne (udgiverne brug af det af medarbejderne leverede

stof), har været forhandlet mellem organisationerne siden 1971, uden at enighed er opnået.

Det kan ikke antages, at Jens Møllers ophavsret på grund af hans ansættelsesforhold ved Politiken er overgået til bladet i videre omfang end nødvendigt af hensyn til Politikens sædvanlige virksomhed. Han findes herefter ikke at være afskåret fra at påtale krænkelsen og oppebære erstatning for det uberettigede eftertryk af artiklen. Normalkontraktens § 1 findes i den foreliggende situation, hvor der ikke er tale om en overdragelse af artiklen, ikke at være afgørende for sagens udfald.

Dommen vil herefter være at stadfæste.

Efter omstændighederne findes hver part at burde bære sine sagsomkostninger for Højesteret. Thi kendes for ret:

Landsrettens dom bør ved magt at stande.

Hver part bærer sine sagsomkostninger for Højesteret.

Det idømte at udrede inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse.

1. Jfr. U.1932.1139, U.1932.1141, U.1955.171, U.1963.705/2 og U.1972.782, J. D 1958.51, Knoph: Åndsretten s. 84-85, Hartvig Jacobsen: Ophavsretten s. 14-15, samme: Forlagsretten s. 52-54, Rasting: Presseretten s. 96- 98, Torben Lund: Ophavsretten s. 188-93, Weincke: Ophavsret s. 105, Karnell i NIR 1969 s. 54 ff., Ud kast til lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker (1951) s. 136-37 og F.T. 1959/60 tillæg A, sp. 2731-32.